

३. शिशुपाल - कहा

शिशुपाल हा कृष्णाचा आतेभाऊ होता. त्याला जन्मतःच चार हात होते. त्याला बघून त्याची आई काळजीत पडली. प्राकृत साहित्यात तिचे नाव माद्री असे येते. ह्याबाबत तिने ज्योतिषाला विचारले. तो म्हणाला, 'ज्याला पाहिल्यावर याचे चारपैकी दोन हात गळून पडतील, त्याच्याकडून याला धोका आहे.' श्रीकृष्णाने त्याला पाहिल्यानंतर शिशुपालाचे चारपैकी दोन हात गळून पडले. माद्रीने श्रीकृष्णाला केलेली विनंती, श्रीकृष्णाने त्याच्या १०० अपराधांबद्दल केलेली क्षमा व अखेरीस सुदर्शनचक्राने केलेला शिरच्छेद, हा सर्व वृत्तांत या पाठात आला आहे.

वसुदेव-सुसाए सुओ, दमघोस-णराहिवेण मदीए।
जाओ चउब्भुओऽब्भुअ-बल-कलिओ कलह-पत्तट्ठो॥१॥

दट्ठूण तओ जणणी, चउब्भुअं पुत्तमब्भुअमणगं।
भअ-हरिस-विम्हय-मुही, पुच्छइ णेमिस्सिअं सहसा॥२॥

जेमिस्तिण मुणिरुण, साहिअं तीए हिट्ठ-हिअआए।
 जह एस तुब्भ पुत्तो, महा-बलो दुज्जओ समरे॥३॥
 एयस्स अ जं दट्ठण, होइ साहाविअं भुआ-जुयलं।
 होही तओ चिय भअं, सुअस्स ते णत्थि संदेहो॥४॥
 सा वि भअ-वेविरंगी, पुत्तं दंसेइ जाव कण्हस्स।
 ताव चिय तस्स ठिअं, पयइत्थं वर-भुआ-जुयलं॥५॥
 तो कण्हस्स पिउच्छा, पुत्तं पाडेइ पाअ-पीढम्मि।
 अवराह-खामणत्थं, सो वि सअं से खमिस्सामि॥६॥
 सिसुवालो वि हु जुव्वण-मएण णारायणं असब्भेहिं।
 वअणेहिं भणेइ सा वि हु, खमइ खमाए समत्थो वि॥७॥
 अवराह-सए पुण्णे, वारिज्जंतो ण चिट्ठई जाहे।
 कण्हेण तओ छिण्णं, चक्केण उत्तमंगं से॥८॥

सदृथा

सुसाए - बहिणीला

महीए - वसुदेवाची बहीण, माद्री हिला (ही माद्री, नकुल, सहदेव या पांडवांची आई माद्री, हिच्यापेक्षा वेगळी आहे)

अब्भुअवलकलिओ - अचाट सामर्थ्याने युक्त

पुत्तमब्भुअमणघं - पुत्तं + अब्भुअं + अणघं - अद्भूत, अत्यंत कौतुकाचा महामोलाचा पुत्र

हिट्ठ - आनंदित

होही - (भ.का.) होईल

पयइत्थं - स्वाभाविक

कण्हस्स - कृष्णाची

पाअपीढम्मि - पाय ठेवण्याच्या चौरंगावर

सो वि सअं से खमिस्सामि - तो (कृष्ण) म्हणाला

याला शंभर अपराधांबद्दल मी क्षमा करीन

वि हु - (अ.) जरी खरोखरच

णारायणं - कृष्णाला

वारिज्जंतो - अडवून किंवा मनाई करून सुद्धा

दमघोसणराहिवेण - दमघोष राजाने

चउब्भुओ - चार बाहूंनी युक्त, चार हात असलेला

कलहपत्तट्ठो - भांडखोर

भअहरिसविम्वयमुही - वि. भीती,

आनंद व विस्मययुक्त मुख असलेली

अणघं - मौल्यवान (येथे, मोठ्या कौतुकाचा)

जेमिस्तिअं - लक्षण शास्त्र जाणणाऱ्याला

भुआजुयलं - बाहूंची जोडी, दोन हात

भअवेविरंगी - भयाने जिचे शरीर थरथर

कापत आहे अशी

पिउच्छा - आल्या

अवराहखामणत्थं - अपराधांच्या क्षमेसाठी

जुव्वणमएण - तारुण्याच्या मस्तीने

अवराहसए पुण्णे - (सति सप्तमीची रचना),

शंभर अपराध पूर्ण झाल्यावर

उत्तमंगं - मस्तकाला

ण चिट्ठई जाहे - जेव्हा (अपराध करण्याचा)

थांबला नाही तेव्हा

सज्जाओ

१ या पद्यातील शिशुपालकथा आपल्या शब्दात लिहा.

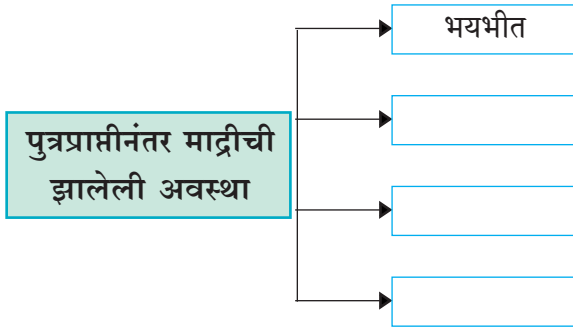
२ जोड्या लावा.

	‘अ’ गट		‘आ’ गट
१)	द्वितीया	अ)	मुणिरुण, ददूण
२)	तृतीया	आ)	णेमितिअं, णारायणं
३)	पंचमी	इ)	पाअपीढम्मि
४)	षष्ठी	ई)	ठिअं, छिणं
५)	सप्तमी	उ)	एयस्स, कणहस्स
६)	कर्म. भू.धा.वि.	ऊ)	तओ
७)	पू.का.धा.अ.	ऋ)	हिट्टहिअआए, जुव्वणमएणं, वअणेहिं

३ पुढील प्राकृत शब्दांचे मराठीत अर्थ लिहा.

१) चउभुओ २) जुव्वण ३) पिउच्छा ४) कलहपत्तट्टो ५) उत्तमंग

४

५ प्राकृतात समानार्थी शब्द लिहा.

- १) सुओ -
- २) विम्वह्य -
- ३) हरिस -
- ४) जणणी -

६ पुढील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

- १) पुत्त x
- २) सुही x

- ३) कम्म x
- ४) सच्च x
- ५) धम्म x

७ पुढील गाथेचा माध्यमभाषेत अर्थ सांगून, गाथेतील कल्पना कथेच्या संदर्भात स्पष्ट करा.

पासपरिसंठिओ वि हु गुणहीणे किं करेइ गुणवतो।

जायंधयस्स दीवो हत्थकओ णिप्फलो च्चेय।।

(पासपरिसंठिओ - जवळ असलेला, जायंधय - जन्मान्ध, गुणवतो - गुणवान, हत्थकओ - हातात असलेला)

